

Právní pozitivismus: Ryzí nauka právní

V dějinách právního myšlení představuje druhá polovina 19. století velmi významné období, které souvisí s celkovou atmosférou filosofického vývoje. Tradiční metafyzický způsob filosofování se evidentně vyčerpal a již není schopen být nástrojem řešení aktuálních otázek. V této situaci se objevuje i volání po návratu k empirii, k vědeckosti. Na tomto základě vzniká filosofický směr pozitivismus, který inspiroval k novému vývoji i tehdejší právní myšlení.

Právní pozitivismus sdílí s filosofickým pozitivismem řadu společných rysů. Především je to odmítnutí jakékoliv metafyzické spekulace v právu. Úlohu právní vědy (poznání) vidí v analýze "daného", empirického právního materiálu. Základní zásady a principy právněpozitivistického myšlení jsou: sféry "Sein" a "Sollen" jsou od sebe striktně odlišeny; b) právní norma je základní stavební jednotkou právního systému; c) mezi právem a morálkou není žádná souvislost; d) hlavním úkolem právní vědy je vybudovat teorii, tzn. popsat právo, jaké je.

Na půdě právního pozitivismu vzniká řada koncepcí a teorií. K nejvýznamnějším patří: a) imperativní teorie J. Austina, b) Ryzí nauka právní (H. Kelsen), c) moderní analytický právní pozitivismus H. L. A. Harta. Zařazovány jsou zde i teorie, které se liší způsobem uznání zdroje právních norem a zákonů.

Pro tento soubor textů vybíráme ukázkou z práce zakladatele Ryzí nauky právní, rakouského právního filosofa a teoretika Hanse Kelsena a také ukázkou z práce českého právního teoretika F. Weyra, který je duchovním otcem právního normativismu

H. KELSEN: Ryzí nauka právní

Hans Kelsen (1881 - 1973), rakouský právní teoretik, zakladatel tzv. Ryzí nauky právní, tvůrce první rakouské spolkové ústavy, zakladatel a hlavní představitel vídeňské právně-teoretické školy. Narodil se v Praze, jeho rodiče se přestěhovali do Vídně, když mu byly dva roky. Právní vzdělání získal v Marburgu a ve Vídni. V roce 1911 se habilitoval a působil pak jako profesor ve Vídni, Kolíně, Ženevě a v Praze. Ve svém vědeckém bádání věnuje pozornost hlavně teorii státu a práva. Účastnil se prací na první rakouské ústavě (1920) a posléze se stal přisedícím ústavního soudu. Od roku 1939 žil v USA; zprvu přednášel na Harvard Law-School, od roku 1942 na univerzitě v Berkeley (Kalifornie).

Kelsen proslul jako tvůrce normativní právní teorie - ryzí nauky právní. Jejím základním úkolem je vybudovat skutečnou teorii práva (právní vědu) s vlastní normativní metodou, která by zkoumala právo jaké je. Filosofickým východiskem je zde Kantovo učení, přesněji, Kelsen navazuje na novokantovce marburské školy (H. Cohen). Z kantovského dualismu přírody a mravnosti, toho, co je (Sein) a co má být (Sollen) odvodil, že pojmy právněfilosofického myšlení jako povinnost či norma je třeba chápat ryze normativně, nikoli kauzálně. Z tohoto hlediska je pak nutné přezkoumat noetické a logické základy normativních věd. Pro právní teorii to znamenalo, že jejím výlučným objektem poznání je jen pozitivní právo, tzn. jen sféra toho, co má být. Za elementární jednotku práva považuje Kelsen právní normu, která má formu sankce. Právo je dynamický systém hierarchicky uspořádaných právních norem a právních institucí. Platnost právních norem je dána hypoteticky předpokládanou základní normou, která je zároveň logickou konstrukcí každé přijaté ústavy.

Kelsenova Ryzí nauka právní je právní vědou, nikoli právní politikou. Postulát "čistoty" (Reinheit) znamená eliminaci všech nejuristických způsobů pozorování a metod (zejména psychologie, etiky a politické teorie) z právní vědy. Poznávání práva nesmí být prováděno žádným metodologickým synkretismem.

H. Kelsen byl vůdčím představitelem vídeňské právní školy, k jejímž významným osobnostem patřili také A. Merkl a A. Verdross. Jeho učení ovlivnilo i formování tzv. brněnské normativní školy právní, jejíž základy položil nezávisle na Kelsenovi F. Weyr. Ve druhé polovině 20. století byl formalismus ryzí

nauky právní podroben ostré kritice ze všech stran. (Radbruch, Hart, Weinberger, a jiní.) O recepci ryzí nauky právní v současnosti usiluje hlavně rakouský právní teoretik R. Walter.

Dílo: *Hauptprobleme der Staatsrechtslehre entwickelt aus der Lehre vom Rechtssatze (Hlavní problémy státoprávního učení, 1911)*, *Österreichisches Staatsrecht (Rakouské státní právo, 1923)*, *Das Problem des Parlamentarismus (Problém parlamentarismu, 1925)*, *Reine Rechtslehre. Einleitung in die rechtswissenschaftliche Problematik, (Ryzí nauka právní, 1934, 1960)*, *Society and Nature (Společnost a příroda, 1943)*, *General Theory of Law and State (Obecná teorie státu a práva, 1945)*, *What is Justice? (Co je spravedlnost?, 1957)*, *Allgemeine Theorie der Norem (Obecná teorie norem, 1979)*.

Naše ukázka je z práce: Kelsen, H.: Ryzí nauka právní. Metoda a základní pojmy. Orbis Brno - Praha 1933. Kapitola I., str. 7 - 11; Kapitola II., str. 12 - 14; Kapitola V., str. 32 - 35.

I. Právo a příroda

§ 1. Ryzí nauka právní je teorie pozitivního práva. Jakožto teorie chce svůj předmět výlučně a jedinečně poznávat. Pokouší se odpovědět na otázku, co je právo a jaké je právo, nikoli však na otázku, jaké právo býti má nebo jaké se má vytvořit. Jest právní vědou, nikoli právní politikou.

Nazývá-li se "ryzí" naukou o právu, jest tomu tak proto, poněvadž se chce omezit pouze na poznání, vztahující se k právu, a vylučovat z okruhu tohoto poznání vše, co nepřínáleží k onomu předmětu, který jest považovat exaktně za právo. Což znamená: Ryzí nauka právní chce oprostít právní vědu od všech prvků, jež jsou cizí jejímu předmětu. Jest to její základní metodický princip. Tento princip zdá se býti samozřejmostí, než jediný pohled na tradiční právní vědu, jak se byla vyvinula během 19. a 20. století, ukazuje zřetelně, jak je vzdálena tomu, aby odpovídala požadavku metodické ryzosti. Jurisprudence směřovala se zcela nekritickým způsobem s psychologií a biologií, etikou a theologií. Neexistuje dnes již téměř žádná sociální věda, do jejíž oblasti proniknouti by nepovažovali juristé za přípustné; ba tito juristé dokonce považují za možné, že zdokonalí svůj vědecký názor, přivlastní-li si poznatky jiných disciplín. Tím ovšem zaniká vlastní právní věda úplně.

§ 2. Ryzí nauka právní snaží se jasně ohraničit předmět svého poznávání v obou směrech, v nichž jest její samostatnost ohrožena vládnoucím metodickým synkretismem. Právo je společenský fenomén, společnost jest však předmětem, který se úplně liší od přírody, protože je úplně odlišným spojením obsahů. Nemá-li právní věda zaniknouti v přírodní vědě, třeba právo co nejpřesněji odlišiti od přírody, což je obtížné proto, poněvadž se zdá, že právo - nebo to, co se běžně nazývá právem - při nejmenším co do jedné části své podstaty se nalézá v okruhu přírody, a že zde má naveskrz přírodní existenci. Analyzujeme-li totiž nějaký věcný stav, jako na příklad parlamentní usnesení, správní akt, soudcovský rozsudek, právní jednání nebo delikt, můžeme na něm rozlišovati dvojí prvek: jedním z nich jest smysly vnímatelný akt, odehrávající se v času a prostoru, vnější děj, ponejvíce lidské chování; druhým jest smysl, specifický význam, který tento akt či děj má, či který se k němu pojí: do určité místnosti přicházejí lidé, konají zde řeči, někteří z nich vstávají ze svých míst, jiní zůstávají seděti: to je vnější děj. A jeho smysl: usnáší se zákon. Člověk, oděný v talár, mluví z povýšeného místa určitá slova k jinému, před ním stojícímu člověku. Tento vnější děj znamená soudcovský rozsudek. Obchodník píše druhému obchodníku dopis určitého obsahu, druhý obchodník zasílá odpověď: uzavřeli navzájem smlouvu. Někdo způsobí svým jednáním smrt jiného: právní význam tohoto jednání jest: vražda.

§ 3. Tento "význam" nelze na aktu jakožto vnější skutkové podstatě beze všeho dalšího viděti, anebo jej z něho odposlouchati tím způsobem, jak lze vnímati na předmětu jeho přírodní vlastnosti a funkce, jako jsou barva, tvrdost nebo váha. Takový akt může ovšem sám - pokud jde o akt vyjádřený slovy nebo písmem - obsahovati též nějakou výpověď o svém významu, sdělovati svůj smysl. Ba v tom spočívá dokonce jistá zvláštní vlastnost materiálu, daného sociálnímu a zejména juristickému poznávání. Rostlina nemůže o sobě sdělití ničeho vědci, který ji vědecky určuje. Nepokouší se sama sebe přírodovědecky vysvětliti. Sociální akt může naproti tomu velmi dobře nésti v sobě výpověď o tom, jaký má význam. Neboť člověk, vykonávající ten který akt, spojuje již sám s tímto svým aktem určitý smysl, který je nějakým způsobem vyjádřen, a jemuž ostatní lidé, k nimž se akt obrací, rozumějí. Lidé shromáždění se ve sněmovně, mohou

výslovně prohlásiti, že se usnášejí na zákonu, soukromníci pak vypověděti, že zamýšlejí uskutečniti právní jednání. Poznání, mající pochopiti právo, má ponejvíce co činiti s látkou, která již sama vyjadřuje svůj význam, a která tak předchází právní vědu, mající tento význam vyzkoumati.

§ 4. Z toho vyplývá nutnost činiti rozdíl mezi subjektivním a objektivním smyslem jednotlivých aktů. Subjektivní smysl aktu může, avšak nemusí se ztotožňovati s objektivním jeho smyslem, jenž mu přísluší v systému všech právních aktů, t. j. v systému práva. Vše to, co činil pověstný setník z Kopníku, bylo aktem, který byl co do svého subjektivního významu správním rozkazem. Objektivně jím však nebyl - byl deliktem. Jestliže nějaká tajná organizace v úmyslu, aby ochránila vlast od škůdců, odsoudí člověka, jež považuje za zrádce k smrti, a dá vykonati svým pověřencem to, co sama nazývá rozsudkem smrti a subjektivně za rozsudek smrti považuje, pak jest celý její čin objektivně, t. j. v systému objektivního práva nikoli výkonem rozsudku, nýbrž femovou vraždou, ačkoli se vnější děj této vraždy neliší v ničem od skutečné exekuce trestu smrti.

§ 5. Tento vnější děj jest pak ve všech případech smysly vnímatelným děním, neboť se odehrává v času a prostoru; jest částí přírody a jest jako takový určen kauzálně. Sám o sobě jakožto prvek přírodního systému není tento děj předmětem specifického juristického poznání a jako takový postrádá jakékoli právnosti. Co činí tento děj právním (nebo bezprávným) aktem, není jeho skutečnost, jeho přírodní, t. j. kauzálně dané a v přírodním systému se nalézající bytí, nýbrž objektivní smysl, spojený s tímto aktem, význam, který tento akt má. Svůj specifický juristický smysl či svůj zvláštní právní význam čerpá pak takovýto akt z normy, vztahující se naň svým obsahem a propůjčujícím mu jeho právní význam. Norma zde má funkci významového schématu (Deutungsschema). Sama jest vytvářena právním aktem, který čerpá svůj právní význam opět z jiné normy. Že určitý vnější děj není vraždou, nýbrž výkonem rozsudku smrti - vlastnost to, kterou nelze smyslově postřehnouti - je výsledkem myšlenkového procesu, spočívajícího v konfrontaci tohoto vnějšího děje s trestním zákonem a trestním řádem. Že výměna obchodních dopisů, které jsme výše užíli za příklad, má význam uzavření smlouvy, je jedině a výlučně důsledkem toho, že tento skutkový děj spadá pod určitá ustanovení občanského zákoníku. Že určité shromáždění lidí je parlamentem a že výsledek jeho činnosti znamená zákon, jinými slovy, že tyto děje mají určitý "význam", znamená jen, že celý onen skutkový děj odpovídá jistým ústavním předpisům. To jest: že obsah skutečného dění je ve shodě s obsahem - jistým způsobem předpokládaných norem.

§ 6. Právní poznávání směřuje pak k těmto normám, propůjčujícím skutečností charakter právních (nebo bezprávných) aktů. Tyto normy jsou pak samy vytvářeny také takovými právními akty. Při tom jest míti na paměti, že norma jakožto specifický významový obsah (Sinngesamt) není totožnou s psychickým aktem, jímž jest chtěna, anebo jímž vstupuje do naší představy. Chtění a představu normy třeba zřetelně lišiti od chtěné nebo představované normy samé. Mluví-li se o "tvorbě" norem, pak se tím myslí vždy na existenční děje. Ryzí nauka právní nezabývá se však žádnými duševními procesy nebo hmotnými ději, stojíc před úkolem poznávati normy, chápati právně skutečnosti. Něco právně chápati nemůže znamenati nic jiného, než něco chápati jako právo. These, že předmětem právního poznání mohou býti pouze právní normy, jest tautologie. Neboť právo, jediný to předmět právní vědy, jest norma; norma jest pak kategorií, která v okruhu přírody nemá místa. Charakterizují-li se jisté přírodní akty jako akty právní, neznamená to nic jiného, než že se vyslovuje úsudek o platnosti norem, jejichž obsah koresponduje určitým způsobem se skutečným děním. Jestliže zjistí soudce, že se udál určitý skutkový stav - na př. delikt - pak obrací svoje poznání především k přírodnímu dění. Juristickým stává se však jeho poznání teprve tehdy, jakmile tento jím zjištěný skutkový stav uvede ve vztah k zákonu, který jest v daném případě aplikovati, jakmile zjistí, že jde o "krádež" či o "podvod". A tak tomu může býti jen tehdy, jestliže obsah zjištěného skutkového stavu lze uznati za obsah příslušné normy. (Při čemž jest míti na paměti, že se soudcovská činnost nevyčerpává žádným způsobem v poznávacím aktu; poznávací akt jest pouze přípravou pro akt volní, jímž přichází k platnosti individuální norma soudcovského rozsudku.)

§ 7. Jestliže se definuje právo jako norma, a jestliže se právní věda (jež jest funkcí odlišnou od funkce orgánů právo stanovících a aplikujících) omezuje na poznávání norem, tvoří právo protivu přírody a právní věda jakožto normativní věda protivu všech oněch věd, které se zabývají kauzálním výkladem přírodních dějů. Zejména je též rozdíl mezi právní vědou a vědou, která si obrala za úkol bádati o příčinách a účincích oněch přírodních dějů, které se jeví z hlediska právních norem jako právní akty.

Označuje-li se bádání tohoto druhu jako sociologie a speciálně jako právní sociologie, nelze proti tomu něčeho namítati. O šancích a o hodnotě této právní sociologie nebudeme zde mluvit, a jen tolik budíž řečeno, že takovéto právně-sociologické poznání nemá nic co činiti s právními normami jakožto specifickými významovými obsahy, nýbrž s jistými ději bez ohledu na jejich vztah k jednotlivým platným normám. Tato právní sociologie dává do relace existenční skutkové podstaty, jež chce pochopiti, nikoli k platným normám, nýbrž k jiným existenčním skutkovým podstatám, a to jako příčiny a účinky. Táže se na příklad, která příčina způsobila, že zákonodárce vydal právě tuto a nikoli jinou normu, a jaké účinky mělo jeho nařízení. Táže se, jakým způsobem fakticky ovlivňují činnost soudců hospodářské skutečnosti, náboženské představy, nebo z kterých důvodů přizpůsobují lidé svá jednání právnímu řádu či se mu protíví. Právo přichází pro tento způsob pozorování v úvahu pouze jako existenční skutečnost, jakožto faktum ve vědomí lidí, kteří právní normy stanoví, pokud se týče podle nich jednají nebo se jim protíví. V důsledku toho není to právo jako takové, jež tvoří předmět tohoto poznávání, nýbrž jisté paralelní zjevy přírody. Stejně fyziolog, zkoumající chemické a fyzikální procesy, jež jsou podmínkou určitých pocitů anebo jež tyto pocity provázejí, nezkoumá tyto pocity samy, které se - jakožto psychologické zjevy - nedají prozkoumati ani chemickou, ani fyzikální cestou. Ryzí nauka právní - jakožto specifická právověda - obrací svůj zřetel k právním normám; a to nikoli k právním normám jakožto skutečnostem našeho vědomí, nikoli k chtění nebo představám právních norem, nýbrž k právním normám jakožto - chtěným a představovaným - významovým obsahům. Ryzí nauka právní má co činiti se skutečnostmi pouze natolik, nakolik jsou obsahem právních norem, t. j. nakolik jsou právními normami určeny. Jejím problémem jest specifická svézákonnost jisté sféry významů.

II. Právo a morálka

§ 8. Odlišuje-li vědomě ryzí nauka právní právo od přírody, hledá hranice, které dělí přírodu od ducha. První věda je vědou duchovou, nikoli vědou přírodní. Lze se pítí o tom, zda protiva: "příroda - duch" spadá v jedno s protivou "skutečnosti a hodnoty", "existence a toho, co býti má", "kauzálního zákona a normy", nebo zda okruh ducha je širší než okruh hodnoty, pokud se týče okruh normy. Nelze se však pítí o tom, že právo jakožto norma jest duchovou realitou a nikoli realitou přírodní. Tím pak jest již dán úkol, podobně jako vůči přírodě ohraničiti právo i vůči jistým duchovým zjevům, zejména vůči normám jiného druhu. Jde zde především o to, překonati odedávna obvyklé spojování práva s morálkou. Tím ovšem nemá býti v ničem dotčen požadavek, že právo má býti morální, t. j. dobré. Tento požadavek rozumí se sám sebou. Co třeba překonati jest názor, že právo jako takové je částí morálky, a že tedy každé právo již jakožto právo je v jistém smyslu a do jisté míry morální. Jestliže se právo považuje za část morálky - přičemž se nechává nezodpovězena otázka, zda tento názor znamená samozřejmý požadavek, že právo se má stanoviti morální, anebo zda znamená, že právo jako součást morálky má skutečně morální charakter -, činí se tím pokus, propůjčiti právu onu absolutní hodnotu, na kterou si činí nárok morálka. Jakožto morální kategorie znamená právo právě tolik jako spravedlnost. Spravedlnost je výrazem pro správný sociální řád. Výrazu užívá se ovšem taktéž ve smyslu pozitivní správnosti, zejména ve smyslu zákonnosti. Jakožto "nespravedlnost" se na příklad jeví, jestliže v jednom případě dojde k aplikaci normy, v jiném, prvním případě naprosto obdobném případě nikoli; o nespravedlnosti se zde pak mluví bez ohledu na morální hodnotu normy samé. "Spravedlnost" je zde pouze jiným výrazem pro "správnost". Ve svém vlastním, od práva odlišném smyslu znamená však "spravedlnost" absolutní hodnotu. Ryzí nauka právní nemůže její obsah zjistiti. Ano, on není - a dokazují to dějiny lidského ducha, marně po staletí se pokoušejícího rozřešiti tento problém - rozumovým poznáním vůbec zjistitelný. Pokusy rozumu vedly až dosud vždy pouze k vyložení prázdným tautologiím, jako na příklad k formulí *suum cuique* nebo ke kategorickému imperativu. Patřeno ze stanoviska rozumového poznání, existují pouze interesy a v důsledku toho konflikty interesů, jejichž řešení plyne z jistého jejich řádu, který buďto uspokojuje jeden zájem na místo či na útraty druhého, nebo dává vzniknouti určitému kompromisnímu vyrovnání mezi protivnými interesy. Že však pouze ten či onen řád má absolutní hodnotu, t. j. je "spravedlivý", nelze cestou rozumového poznání odůvodniti. Spravedlnost je iracionální ideál. A jakkoli je snad nepostradatelný lidskému chtění a jednání, lidskému poznání zůstává nepřístupný. Jemu je zůstaveno pouze pozitivní právo. Čím méně se pak věnuje námahy rozlišovati od sebe právo a spravedlnost, a čím

povolnější je postoj proti úsilí, vycházejícímu ze strany moci, právo stanovící, aby právo platilo jistým způsobem i jako spravedlivé, tím více podpory se poskytuje oné ideologické tendenci, kterou se vyznačuje přirozenoprávní směr: Jemu nešlo do značné míry vůbec o poznání práva, nýbrž spíše o jeho ospravedlnění, o jeho glorifikaci důkazem, že pozitivní právo není než výronem přirozeného, božského nebo rozumového, t. j. absolutně správného, spravedlivého řádu; revoluční přirozenoprávní směr, který však hrál v dějinách právní vědy poměrně malou roli, sledoval právě opačný cíl: otrástit platnost pozitivního práva důkazem, že odporuje jistým způsobem předpokládanému absolutnímu řádu, a tím postaviti právní skutečnost do nepříznivého světla.

§ 9. Tyto ideologické tendence, jejichž mocensko-politické motivy nebo účinky leží na bílé dni, ovládají dnešní právovědu ještě stále, i po zdánlivém překonání přirozeného práva. Proti nim směřuje ryzí nauka právní. Chce vykládati právo jaké jest, bez pokusu o jeho legitimaci důkazem jeho spravedlnosti, nebo o diskvalifikaci důkazem jeho nespravedlivosti; staví se před problém skutečného a možného práva, nikoli před problém spravedlivého práva. V tomto smyslu jest ryzí nauka právní radikální realistickou teorií práva. Odmítá úkol hodnotiti právo. Nevidí se k ničemu jinému jako věda zavázána, než k tomu, aby pochopila pozitivní právo v jeho podstatě a aby porozuměla pomocí jeho analýzy jeho struktuře. Zejména odmítá rozhodně sloužiti určitým politickým zájmům tím, že by jim dodávala ideologie, v nichž by nalezl existující společenský řád odůvodnění, nebo jimiž by byl diskvalifikován. V tomto ohledu tvoří ryzí nauka právní nejostřejší protivu tradiční právní vědy, která - vědomě anebo nevědomě, tu více, tu méně - vykazuje charakter ideologie. Právě svojí anti-ideologickou povahou jeví se ryzí nauka právní jako pravá právní věda. Neboť vědě jakožto poznávání jest imanentní úsilí svůj předmět objasniti. Ideologie však zatemňuje skutečnost, jelikož tuto skutečnost - v úmyslu ji uchovati, obhájití nebo glorifikovati, pokud se týče v úmyslu ji napadnouti, rozrušiti, jinou nahraditi - pozměňuje. Veškerá ideologie tkví svými kořeny v chtění, nikoli v poznání, má původ v jistých zájmech, správněji v jiných zájmech, nežli jsou zájmy pravdy; o hodnotě těchto jistých zájmů nemá býti přirozeně tímto nic řečeno. Opět a opět bude poznání odhalovati závoj, jímž obestírá chtění skutečnost. Autorita, která vytváří právo a která se je tudíž pokouší i udržeti, může se snad tázati, zda je jí takové, - veškeré ideologie prosté - poznávání jejího výtvaru užitečné; a také ony síly, které zamýšlejí tento společenský řád rozložiti a nahraditi jiným, za lepší považovaným pořádkem, nebudou asi moci mnoho začíti s takovou právní teorií. Věda o právu nemůže se však starati ani o první, ani o druhé. A takovou vědou o právu chce býti ryzí nauka právní.

V. Právní řád a jeho stupňovitá výstavba

§ 28. Právo jakožto řád čili právní řád je systémem právních norem. A první otázku, kterou zde třeba zodpověděti, klade ryzí nauka právní následujícím způsobem: co zakládá jednotu dané mnohosti právních norem, proč přináležeti určitá právní norma určitému právnímu řádu?

Určitá mnohost norem tvoří jednotu, systém, řád tehdy, jestliže lze jejich platnost převésti na jedinou a tutéž normu jako konečný důvod této platnosti. Tato základní norma konstituuje jakožto konečný zdroj jednotu všech norem, tvořících určitý řád. Že určitá norma jest součástí určitého řádu jest odůvodněno pouze tím, že lze její platnost převésti na základní, tento řád ustavující normu. Podle druhu této základní normy, t. j. podle povahy nejvyššího principu platnosti lze rozlišovati dva různé druhy řádů (systémů norem). Normy prvního druhu "platí", t. j. jejich obsah jest nazírati jako "mající býti", moci jejich obsahu, jelikož jejich obsah má bezprostředně evidentní vlastnost, propůjčující jim platnost. Tuto obsahovou kvalifikaci získávají tyto normy odtud, že jsou převoditelné na jedinou základní normu, jejímuž obsahu lze subsumovati obsah všech řád tvořících norem, jako lze subsumovati zvláštní všeobecnému. Normami tohoto druhu jsou normy ethické. Tak na příklad normy: "nemáš lháti", "nemáš podváděti", "máš dodržovati své sliby" odvozují se ze základní normy pravdivosti. Na základní normu: "máš milovati ostatní lidi" lze převésti normy: "nemáš jinému ubližovati", "máš jiným v nouzi pomáhati" atp. Ku kterému systému morálky tyto základní normy patří, nespadá zde v úvahu. Co je důležité, je však poznatek, že veškeré normy určité morálky jsou obsaženy již v její základní normě stejně, jako je obsaženo zvláštní ve všeobecném, a že je lze odvoditi z této základní všeobecné normy myšlenkovou operací, totiž úsudkem ze všeobecného na zvláštní.

§ 29. Jinak má se věc u norem právních. Právní normy neplatí moci svého obsahu. Kterýkoli libovolný

obsah může být právem, neexistuje žádné lidské chování, jež by bylo důsledkem svého obsahu vyloučeno, státi se obsahem právní normy. Jako právní norma platí norma pouze a jedině proto, poněvadž vznikla určitým specifickým způsobem, poněvadž byla vytvořena podle určitého pravidla, stanovena určitou metodou. Právo platí pouze jako pozitivní, t. j. jako stanovené právo. V důsledku toho pak není základní norma právního řádu ničím jiným, než základním pravidlem, podle něhož se vytvářejí normy právního řádu, stanovením základní skutkové podstaty právo tvorby. Z této základní normy nelze odvodit jednotlivé normy právního systému logickou cestou. Musí být vytvořeny zvláštním právo tvorným aktem, jenž není aktem myšlenkovým, nýbrž aktem volným. Převádějí-li se jednotlivé normy určitého právního systému na normu základní, děje se tak tím způsobem, že se zjišťuje, zda tvorba těchto jednotlivých norem dala se v soulase se základní normou. Stojíme-li na příklad před otázkou, proč jest určitý donucovací akt - na př. skutečnost, že jistý člověk odnímá jinému svobodu, uzavírá je do vězení - právním aktem a přináší tudíž jistému právnímu řádu, podává se tato odpověď: poněvadž byl tento akt stanoven určitou individuální normou, soudcovským rozsudkem. Tážeme-li se dále, proč platí tato individuální norma, dostaneme odpověď: protože odpovídá trestnímu zákoníku. A tážeme-li se po důvodu platnosti trestního zákoníku, narazíme na státní ústavu, podle jejíž ustanovení byl vydán trestní zákoník v předepsaném řízení orgány k tomu kompetentními. Tážeme-li se však po důvodu platnosti ústavy, na níž spočívají zákony a právní, na základě těchto zákonů vydané akty, dostaneme se snad k ještě starší ústavě a nakonec k historicky první ústavě, vydané buď jednotlivcem - uzurpátorem, nebo nějak vzniklým kolegiem. Že to, co byl vyjádřil jako svoji vůli historicky první ústavodárný orgán má platnost normy, je základní předpoklad, z něhož vychází veškeré poznání právního řádu, na této ústavě spočívajícího. Donucení má se stanoviti za těch podmínek a tím způsobem, jak je určil první ústavodárce nebo jim delegované instance: to je schematická formulace základní normy právního řádu.

§ 30. Ryzí nauka právní operuje s touto základní normou jako s hypotetickou základnou. Za předpokladu, že platí, platí též právní řád, na ní spočívající. Pouze za tohoto předpokladu lze empirický materiál chápati jako právo, t. j. systém právních norem. Podle povahy tohoto materiálu, t. j. podle aktů, jež jest chápati jako akty právní, řídí se i zvláštní obsah základní, určitý právní řád fundující normy. Ona jest pouze výrazem pro nutný předpoklad veškerého pozitivistického pochopení právního materiálu. Formulací základní normy nechce však ryzí nauka právní naprosto inaugurovati novou vědeckou metodu jurisprudence. Chce pouze vyzdvihnouti to, co všichni juristé - dílem nevědomky - činí, jestliže pochopující právo odmítají sice přirozené právo, z něhož by se dala odvoditi platnost práva pozitivního, přece však vidí v tomto pozitivním právu platný řád, normu, a nikoli pouhé faktum motivačních souvislostí. Naukou o základní normě se ryzí nauka právní pokouší pouze odhaliti transcendentně-logické podmínky - od nepaměti používané - metody pozitivního právního poznání.

§ 31. Význam základní normy stává se obzvláště jasným v případě, je-li právní řád revoluční cestou nahrazen jiným; podobně stává se nejvíce jasnou podstatou práva a jím ustanoveného společenství právě tehdy, když jde o jeho existenci. V dosud monarchistickém státě pokusí se určitá skupina lidí dostati se prostředkem násilného převratu na místo legitimní vlády, a nahraditi dosavadní monarchistickou vládu vládou republikánskou. Podaří-li se jí to, t. j. pozbude-li starý řád moci a začne působiti právní řád nový, tím, že skutečné chování lidí (na něž vztahuje řád svoji platnost) neodpovídá více starému, nýbrž - v převážné většině případů - novému řádu, pak operuje se s tímto řádem jakožto řádem právním, veškerým aktům při jeho provádění stanoveným přiznává se význam právních aktů, a jej porušujícím skutkovým podstatám význam bezprávi. Předpokládá se nová základní norma; ne ona, jež deleguje monarchu, nýbrž ona, jež deleguje revoluční vládu za právo tvornou autoritu. Selhal-li by však revoluční pokus tím, že by nový, revoluční vládou vytvořený řád zůstal bezúčinným, nebyl by její čin ústavodárným, nýbrž zločinem velezrady, nikoli stanovením, nýbrž porušením práva, a to na základě starého řádu, jehož platnost předpokládá základní normu, delegující monarchu jakožto právo tvornou autoritu. Ptáme-li se, čím je určen obsah základní normy, ukazuje se na základě analýzy, zkoumající juristické úsudky co do jejich posledního předpokladu, že jest dán skutkovou podstatou tvorby onoho řádu, jemuž skutečné chování lidí, na něž se vztahuje, až do určitého stupně odpovídá.

Právě vyslovený názor vyjadřuje pouze obsah jisté pozitivní normy; nikoli ovšem normy vnitrostátního právního řádu, nýbrž normy práva mezinárodního, které stanoví jakožto řád, stojící nad jednotlivými

vnitrostátními právními řády a omezující je v jejich rozsahu platnosti:

1. že donucovací, mezinárodnímu právu bezprostřední řád platí jakožto legitimní, či-li že společenství, stanovené tímto řádem, platí za stát pro onu oblast, na niž se stal tento řád účinným;

2. že za legitimní vládu ve smyslu mezinárodního práva jest považovati i onu revoluční cestou k moci se dostavší vládu, která je s to získati trvalou poslušnost normám, jí vydaným. Jest to princip efektivity, který pozitivní mezinárodní právo povyšuje na princip právní. A jest to tento princip, jenž určuje základní normu jednotlivých vnitrostátních právních řádů.

Otázky k diskusi:

a, Vysvětlete Kelsenovo pojetí právní normy a právního řádu

b, Diskutujte o tom, jak je v ryzí nauce právní vymezen vztah práva a morálky

c, Vysvětlete jak Kelsen chápe tzv. základní normu

F. WEYR: Teorie práva

František Weyr (1879 - 1951), český právník, odborník v oboru právní teorie, ústavního a správního práva, profesor brněnské právnické fakulty, zakladatel a hlavní představitel tzv. brněnské normativní právní školy.

Narodil se ve Vídni, kde začal studovat i gymnasium. Od roku 1898 pokračoval ve studiích na německém gymnasiu v Praze. Následně začal studovat na Právnické fakultě UK v Praze. Svou právní praxi zahájil ve službách dolnorakouské politické správy. V roce 1909 se vrátil do Prahy a pracoval v zemské statistické kanceláři království Českého. V témže roce se habilitoval na PF UK a v roce 1912 přešel do Brna, kde na Vysoké škole technické působil jako mimořádný profesor právních věd. Po zřízení brněnské právnické fakulty (1919) se stal jejím děkanem. (Tuto funkci zastával ještě v roce 1927-28, 1935-36, ve šk. roce 1923-24 byl zvolen rektorem MU.) V době druhé světové války žil v Praze. Po znovuotevření brněnské PF v r. 1945 se vrátil na fakultu, ale v roce 1949 ji z politických důvodů musel opustit a odejít do penze.

Hlavním a nejdůležitějším oborem Weyrovy vědecké činnosti byla právní teorie, která proniká celou jeho vědeckou činností. Weyr, na rozdíl od Kelsena navazuje na Schopenhauerovou recepci Kanta a taky ideje pozitivismu v podání českého filosofa J. Krejčího. Ve svých pracích se profiluje jako právní teoretik a filosof, který usiluje o tzv. normativní právní teorii. Jeho pojetí základních principů a kategorií normativní teorie se rodí v diskusích s rakouským právním teoretikem H. Kelsenem a s kolegy brněnské právnické fakulty, hlavně s K. Englišem a J. Kallábem.

Weyr za předmět normativního poznávání považuje normu, právní norma je formou vyjádření závaznosti, která je daná státem jako normotvůrcem. Odmítá tradiční dualismus objektivního a subjektivního práva: právní norma a její normotvůrce-stát jsou z normativního hlediska jedno a totéž, což vede k identitě státu a právního řádu. Na základě toho analyzuje Weyr formy a funkce právní normy a právního řádu, který popisuje jak z hlediska jeho logické, tak i mluvnické konstrukce. Normativní právní teorii považuje za jedinou možnou vědeckou teorii o právu. Kritické analýze podrobil celý pojmový aparát vědy o právu. V pozdějším období se zabýval hlavně otázkou funkcí normativní právní teorie ve vztahu k ostatním vědám, zejména historii, sociologii.

Weyr byl jedním z tvůrců československé ústavy, ústavní listiny a dalších zákonů vytvářejících československou veřejnou správu. Byl členem řady domácích a mezinárodních společností, zúčastnil se řady mezinárodních kongresů, založil a byl spoluzakladatelem několika odborných časopisů a ročenek.

Dílo: *Příspěvky k teorii nucených svazků (1908), Zum Problem eines einheitlichen Rechtssystems (K problému jednotného právního systému, 1908), Ústava Republiky československé (1919), Základy filozofie právní (nauka o poznávání právnickém) (1920), Soustava československého práva státního (1921, 1924),*

O metodě sociologické (1927), Teorie práva (1936), Československé právo ústavní (1937), Úvod do studia právního (normativní teorie) (1946).

Naše ukázka je z práce: Weyr, F.: Teorie práva. Brno - Praha 1936. Část první, § 7, str. 45 - 48; část první, § 8, str. 48 - 52.

Část první

§ 7 Normové soubory

Předmětem normativního poznávání může být buď jediná norma nebo řada norem, určitým způsobem spolu souvisících (normový soubor). Současně lze poznávat jen jedinou normu nebo jediný normový soubor (ve smyslu právě naznačeném), neboť jen za tohoto předpokladu je logicky vyloučen poznatek (jako výsledek poznávání), že něco zároveň má a nemá být. Právě zmíněnou vlastnost normativního poznávání lze označit jako jeho *výlučnost*. Normy, příslušející různým normovým souborům, se metodologicky navzájem vylučují. Noeticky nelze vycházeti současně z předpokladu (hypothesis) platnosti dvou nebo několika normových souborů nebo dvou či více norem, příslušejících různým normovým souborům. V oboru kauzálního poznávání není obdobné výlučnosti. Přírodovědecké poznávání lze označit jako "výlučné" jen v tom smyslu, že nelze si představit vedle "světa vnějšího", poznávaného kauzální metodou, současně jiný takový svět, který by měl být poznáván jinou než právě kauzální (přírodovědeckou) metodou.

Důvod, pro který mnohost určitých norem může tvořit jednotku ve smyslu shora naznačeném, t. j. normový soubor nebo soustavu, jest buď *obsahový* nebo *formální*. Obsahový bude tehdy, když obsah veškerých norem, příslušejících jednotnému souboru, hovoří určité zásadě nebo principu (obsahově vyšší normě). Tak na příklad možno sestrojiti soubor všech norem, jejichž obsah odpovídá zásadě (= plyne ze zásady): "Miluj své bližní jako sama sebe." To byl by soubor norem křesťanské etiky. Jiná podobná zásada, z níž dá se odvoditi řada podružných norem, upravujících vzájemné chování se lidí, byla by: "Neminem laede, immo omnes, quantum potes, iuva". Kritérium, podle kterého seznám, která jednotlivá (podružná) norma do onoho souboru patří a která ne, podává se zde ze srovnání *obsahu* vyšší normy (principu) s obsahem podružných norem. Tím vylučuje se zároveň, že podle takového jednotného normového souboru (jednotného předmětu normativního poznávání) zároveň něco - určitá skutková podstata - má a nemá být. (A vyloučeny jsou arcit' i normy obsahově - vzhledem k onomu principu - indiferentní; příkladem takové indiferentní normy byl by v našem příkladě předpis: "Má se choditi nebo jezdit vlevo a vpravo předcházeti nebo předjížděti.")

Formální důvod, vylučující obsahový rozpor - nikoli však indiferenci - mezi mnohostí určitých norem, jest předpokládaná *identita normotvorného subjektu*. Předpokládáme-li totiž, že jednotnost normového souboru dána jest touto identitou, t. j., že všechny normy jeho pocházejí od téhož normotvorného subjektu (a všechny ostatní jsou tudíž z něho vyloučeny), nemůže dojiti ke zmíněnému obsahovému rozporu, poněvadž by jinak též normotvorný subjekt musil zároveň chtít a nechít totéž. To platí zřejmě aspoň pro hledisko statické; (o dynamickém čili genetickém viz níže). Je arcit' možno sestrojiti normové soubory i podle jiných zásad. Tak na př., když za jednotící pojítka zvolíme identitu povinnostních subjektů. Jednotku by zde pak tvořily všechny normy, stanovící povinnosti určitého (sc. empirického) povinnostního subjektu nebo určité skupiny povinnostních subjektů. Jenže by zde patrně sjednaná takto jednotnost normového souboru byla jen vnější, nikoli vnitřní, nebo nebyla by vyloučena ani vzájemná indiference, ani přímý rozpor mezi jednotlivými normami, poněvadž je myslitelné, že též povinnostní subjekt je podroben normám, příslušejícím různým souborům a stanovícím po případě protichůdné povinnosti. Totéž platí, když seskupujeme jednotlivé normy podle jiného, stejně vnějšího kritéria, jako na př. podle prostoru (území), na kterém jediné mají platit a pod.

To, co bylo právě řečeno, neodporuje nijak výše stanovené zásadě o výlučnosti normových souborů. Neboť ona znamená pouze, že teoreticky nelze zároveň (současně) poznávat několik normových souborů nebo norem, příslušejících různým normovým souborům. To nevylučuje však, že prakticky může zde

býti několik takových souborů (na př. právo a etika a náboženství, nebo české, německé atd. právo). Zmíněná teoretická výlučnost normového souboru je totiž vlastností normativního poznávání a vzniká tudíž jen tehdy, když o předmětu poznávání uvažujeme ve spojení s podmětem poznávání. Jest předpokladem (hypothesis, stanoviskem) poznávání a poněvadž právě jest pouhým - ale nezbytným - předpokladem, nemůže přináležeti pouze předmětu poznávání jako jeho vlastnost.

Z řečeného vyplývá - a v předcházejícím stala se o tom již zmínka - že identita normotvůrce, nebo objektivně řečeno: delegační vztah mezi normami téhož normového souboru čili komplexu, znamená princip *genetický (dynamický)*, t. j. dovoluje chápati normový soubor v časovém vývoji a pojmově zachytiti vznik, zánik a změnu norem (roz. druhotných). Jest zároveň principem formálním, který abstrahuje od obsahu jednotlivých norem, jež přísluší dotyčnému normovému souboru, aspoň v tom smyslu, že normy s obsahem vzájemně indiferentním (nesouvisícím spolu) mohou tvořiti součásti téhož souboru. Normy však, které by si obsahově přímo odporovaly - jedna stanoví na př. povinnost A, druhá povinnost non A - nemohou ani zde býti současně součástkami souboru. Pokud by šlo o případ norem stejné normativní relevance, vylučuje jejich současnou platnost úvaha, že týž normotvůrce nemůže současně totéž chtíti a nechťiti. Jinými slovy vyjadřuje tutéž úvahu známá zásada *lex posterior derogat legi priori*, a to ve prospěch časově pozdějšího výrazu normotvorné vůle (*lex posterior* jest silnější než *prior*). Jde-li o normy různé relativní relevance, t. j. pochází-li jedna od vyššího, druhá od nižšího normotvůrce, je rozpor mezi nimi vyloučen delegační závislostí nižšího normotvůrce na vyšším: vůle, vyjádřená v nižší normě, nemůže odporovati vůli, obsažené v normě vyšší.

Obsahové kritérium naproti tomu hoví *statickému* hledisku. Tomuto hledisku jeví se, jak již bylo řečeno, normový soubor jako hotový, nehybný výtvar, v němž jedna (nižší, speciálnější) norma plyne z druhé (vyšší, obecnější). V příslušném normovém souboru jsou obsaženy všechny normy, jejichž skutkové podstaty hoví určité nejvyšší (roz. obsahové) zásadě, a jsou z něho nutně vyloučeny všechny, které této zásadě odporují, nebo jsou vzhledem k ní indiferentní. Představa vzniku nebo zániku, nebo změny jednotlivých norem nemá zde přirozeně místa.

Možno však říci, že jak formální, tak obsahové jednotící kritérium připouští stejným způsobem dvojí představu normového souboru, kterou bylo by obrazně lze označiti jako soubor rozvitý a nerozvitý. Neboť v obou případech jsou všechny součástky normového souboru, t. j. jednotlivé normy, jaksi in nuce obsaženy v oné nejvyšší normě, která, jak jsme viděli, jako samostatná norma ani nemusí býti konstruována a může býti nazvána *ohniskem* nebo *vrchní zásadou* příslušného normového souboru. Při formálním hledisku bude zníti takto: Vše, co nařídí, chce, stanoví atd., a to buď přímo nebo nepřímou určitý normotvůrce, budiž považováno za platnou normu, t. j. za součást poznávaného normového souboru; při obsahovém hledisku by zněla pak takto: Každá norma, která svým obsahem hoví určité obecné zásadě, kterou, chceme-li, můžeme si též představovati jako normu, jest součástí poznávaného normového souboru.

§ 8 Hledisko statické a dynamické (genetické)

Bylo již naznačeno, že na předmět poznávání normativního, je-li jím určitá mnohost norem (normový soubor) a nikoli jen jediná norma, možno pohlížeti buď staticky nebo dynamicky, a že pouze statické hledisko je vlastním, imanentním způsobem normativního poznávání. Znamená, že představujeme si a předpokládáme normu nebo normový soubor jako hotový nehybný předmět a tážeme se, co podle něho *platí*, t. j. *co má býti*. Statickým poznáváním zjišťujeme tudíž řadu skutkových podstat povinovaných a po případě, t. j. nevychází-li poznávání to z přísně objektivního názoru, řadu povinnostních subjektů, jinými slovy: poznáváme, co má býti a kdo má subjektivní povinnost toto "co" přivoditi. Představa "normotvůrce", jak již bylo shora naznačeno, pro toto hledisko není potřebná, předpokládajíc, že předmět našeho poznávání jest přesně ohraničený, t. j., že víme, které normy do něho patří a které nikoli.

Naproti tomu dynamické čili genetické hledisko hledí na předmět svého poznávání jako na něco, co se vyvíjí, mění, po případě (částečně) zaniká. Normový soubor jest zde v neustálém toku: normy vznikají, zanikají, mění se - arcit' ne podle zákona kauzálního, nýbrž podle pravidla, jež musí býti v normovém souboru samotném stanoveno. Jen zcela vnější (obrazná) jest zde obdoba s "děním", které odehrává se

podle kauzálního zákona na předmětu přírodovědeckého poznávání (světa vnějšího, přírody), a které, jak bylo již shora dovozeno, je zvláštním a jediným obsahem přírodovědeckých poznatků.

Kdežto tedy při statickém poznávání normativním máme co činiti s řadou norem jaksi vedle sebe se nacházejících, vzniká při dynamickém poznávání další představa, a to představa norem jednak za sebou následujících (časově), jednak pod a nad sebou se nacházejících. Je tudíž možno nazvat podle obdoby geometrického nazírání onen způsob poznávání jako *jednodimenzionální*, tento jako *vicedimenzionální*.

Dynamické hledisko předpokládá, jak již řečeno, pravidlo, které stanoví, jakým způsobem mohou vznikat, zanikat nebo měnit se normy, přináležející normovému souboru, jenž jest předmětem našeho poznávání. Je-li hledisko to zároveň subjektivní, připouští i představu mnohosti normotvorných subjektů, povolaných podle onoho pravidla ke tvorbě, rušení a změně norem. Má-li však býti zachován noeticky nezbytný předpoklad jednotnosti předmětu normativního poznávání (normového souboru), je třeba, aby vzájemný poměr těchto jednotlivých normotvůrců byl určitým způsobem uspořádán, a to tak, aby i oni tvořili jednotnost čili jednotku. To znamená, že normotvorná činnost všech těchto normotvůrců - až na jednoho - musí býti určitým způsobem odvoditelná od normotvorné činnosti onoho jednoho, který jest jim tudíž nejen časově, nýbrž i věcně (normativně) nadřazen: neboť z jeho vůle čerpají svou vlastnost (schopnost) normotvornou, on jest to, který jejich výtvořům dodává normativní relevanci, čili jinými slovy: on způsobuje svou normotvornou činností, že jejich výtvoře lze považovati za součástky předmětu našeho poznávání (normového souboru). Mají tedy jejich výtvoře jen odvozenou normativní relevanci, kdežto jeho výtvoř má původní, dále již neodvoditelnou relevanci, kterou poznávající subjekt musí (jakožto hypothesis ve smyslu kantovském) prostě předpokládati.

Normotvornou činnost všech normotvůrců, přináležejících témuž normovému souboru, možno si podle právě řečeného představit obrazně jako jehlan (pyramidu), v němž obsažena jest nejen mnohost vytvořených norem, nýbrž i normotvůrců a na jehož vrcholu nachází se onen prvotní normotvůrce (původní, svrchovaný), jehož původní (vrcholná) norma nejen dodává normotvornou schopnost všem ostatním normotvorným subjektům, nýbrž i normativní relevanci (= normativní existenci) všem normám, jimi vytvořeným. Tyto subjekty a jejich normy tvořily by pak obsah jehlanu.

Dosud naznačená konstrukce jehlanovité úpravy normového souboru vychází patrně z představy, že poslední, normativně ještě chápatelný zjev (který co do své relevance jest však první), jest *normotvůrce* (původní, svrchovaný, t. j. odjinud již normativně neodvoditelný). Pravidlo, jím stanovené, znělo by: "Vše to, co stanoví činitelé, mnou jako normotvůrci povolání, má býti." Než představa, která klade na počátek všelikého poznávání normativního pojem normotvůrce, není jediné možná, nýbrž lze vycházeti stejně i z představy nejvyšší (prvotní) normy, která dodává všem normotvůrcům bez rozdílu a všem normám, přináležejícím normovému souboru - kromě sobě samé - normativní relevanci. V tomto případě počala by se řada, již znázorňuje náš jehlan, nikoli normotvorným subjektem, t. j. subjektivně, nýbrž normou, t. j. objektivně. Uvážíme-li, že vlastním předmětem normativního poznávání jsou normy a nikoli normotvorné subjekty, zdá se tato konstrukce dokonce důslednější.

Z dosavadních vývodů plyne již, že jest otázkou pouhé metodologické vhodnosti, chceme-li onoho původního (svrchovaného) normotvůrce, pokud se týče onu prvotní (vrcholnou) normu považovati ještě za součást poznávaného normového souboru (předmětu normativního poznávání), či chceme-li jej považovati za předpoklad (hypothesis) tohoto poznávání, v kterémžto případě nebyl by již součástí poznávaného předmětu (normového souboru), nýbrž přínosem poznávajícího subjektu, který jej ze sebe přináší do poznávacího procesu. Neboť znamená to patrně totéž, řeknu-li: Abych mohl poznávati určitý normový soubor, musím předpokládati, t. j. přinést s sebou představu normy, která praví, že to, co má býti podle onoho normového souboru (nebo podle normotvůrce, který tuto vrcholnou normu stanovil), má býti, a jež již není - poněvadž je právě předpokladem - součástí onoho normového souboru, nebo řeknu-li: Každý normový soubor končí normou (anebo: začíná oním vrcholem jehlanu) nebo normotvůrcem, jejichž normativní relevance není již normativně odvoditelná, t. j., kterou právě proto nutno prostě předpokládat.

Je důležité si uvědomit, že *normotvorná činnost může býti obsahem normy*. Tím vzniká představa činitele, který jest zároveň povinnostním subjektem vzhledem k jedné (nadřazené) a normotvorným subjektem vzhledem k jiné (podřazené) normě. Nadřazený normotvůrce (nadřazená norma) nestanoví zde pouze, že to, co určitý (podřazený) normotvůrce stanoví, má býti, nýbrž ukládá mu toto stanovení jako

povinnost. Stanovení podřízené normy jest povinovanou skutkovou podstatou normy nadřízené. Povinnost nemusí být stanovena absolutně, nýbrž podmíněně podle schematu: "Je-li A, má být B", při čemž A značí libovolnou skutkovou podstatu, B však stanovení normy.

Vylíčené zde dynamické hledisko umožňuje lišiti uvnitř téhož normového souboru normy nejen podle jejich obsahu nebo normotvorných subjektů - čímž vzniká představa dílčích normových souborů jakožto relativně samostatných součástí celkového normového souboru - nýbrž i podle stupně jejich normativní relevance. Pokud normativní relevanci rozumíme pouze tolik, jako normativní platnost (= existenci), byla by arcit' představa větší nebo menší relevance nesprávnou. Neboť norma (a v ní stanovená povinnost) buď platí nebo neplatí; je tedy nemožno, aby z mnohosti norem, přináležejících určitému souboru, některé platily více a některé méně. Představa stupňovitosti relevance jednotlivých norem (a tím i stupňovitosti celého normového souboru) vzniká teprve z hlediska dynamického, uvážíme-li, že v procesu normotvorném odvozuje nižší norma (podřízený normotvůrce) svou platnost od vyšší normy (nadřízeného normotvůrce). Tuto formální závislost norem na jiných normách (vyšších) možno nazvat jejich hierarchií nebo formální determinovaností. Z ní plyne však také určitá obsahová determinovanost. Neboť bylo-li svchu řečeno, že předpoklad jednotného normotvůrce, který nemůže chtít zároveň dvě skutkové podstaty vzájemně si odporující, vylučuje obsahové rozpory v normovém souboru, dlužno zde tento poznatek doplnit dalším, že jest stejně nemyslitelno, aby podřízený normotvůrce mohl platně chtít něco jiného, než chce normotvůrce nadřízený, od něhož má svou normativní relevanci, čili jinými slovy: aby mohl platně stanoviti normy, které by obsahově odporovaly dosud platným normám, stanoveným normotvůrcem nadřízeným. Od tohoto případu jest lišiti otázku, zdali je myslitelno, aby nadřízený normotvůrce vzdal se (buď vůbec nebo pro určitý případ) své nadřízenosti ve prospěch podřízeného, čili jinými slovy: zdali je myslitelno, aby norma vyššího řádu (s vyšší normativní relevancí) dodala výjimečně svou relevanci normě nižšího řádu, takže obsah této měl by stejnou relevanci, jako by se nacházel v normě řádu vyššího, t. j., jako by pocházel od normotvůrce vyššího než skutečně pochází. (Problém delegace.)

Otázky k diskusi:

a, Analyzujte Weyrovo pojetí normy

b, Diskutujte o rozdílech mezi Kelsenovým a Weyrovým pojetím právní normy